

[RECENSIONS]

Dominic SCOTT, *Plato's Meno*. Cambridge. Cambridge University Press, 2006 (hardcover); (paperback), 2009. 238 p.

Dominic Scott, ha estat format a Cambridge, es reconeix deixeble de Myles Burnyeat (1939), actualment és professor de filosofia a la Universitat de Virgínia. Les seves publicacions són sobre filosofia antiga, però els seus interessos inclouen l'ètica, la filosofia de les organitzacions i els problemes de la propietat intel·lectual. Amb anterioritat a aquesta obra, havia publicat *Recollection and Experience: Plato's Theory of Learning and its Successors* (Cambridge, Cambridge University Press, 1995). Amb posterioritat, ha estat l'editor de *Maieusis: Studies in Ancient Philosophy in Honour of Myles Burnyeat* (Oxford University Press, 2007). L'obra sobre el *Menó* forma part de la sèrie «Cambridge Studies in the Dialogues of Plato» dirigida per Mary Margaret McCabe i que ha publicat també un volum sobre el *Cràtil* (David Sedley 2003, 2007) i un altre sobre el *Lysis* (Christopher Rowe i Terence Penner 2005, 2009). El llibre consta d'una introducció seguida de catorze capítols més aviat breus que segueixen linealment el curs del diàleg, dos capítols finals que tracten de la ironia al *Menó* en relació amb el *Gòrgias* (cap. 15) i del progrés moral i intel·lectual de Menó en resposta al suposat intent socràtic de reformar-lo (cap. 16), i una conclusió amb tres apartats: la unitat del diàleg, la forma dialògica i el final del diàleg. Segueixen uns apèndixs, les referències i un índex general.

La intenció de la sèrie «Cambridge Studies in the Dialogues of Plato» és oferir una lectura individual dels diàlegs platònics. Es vol presentar cada diàleg «as unified whole more than the sum of its parts». Així, el primer apartat de la conclusió s'ocupa de la unitat del diàleg, però Scott despatxa una mica alegrement els antecedents de la crítica sobre aquesta qüestió tot dient que la virtut, la recerca o el coneixement no poden ser candidats per tal d'exemplificar la unitat del diàleg perquè *els diferents protagonistes* ho veuen diferentment. Segons Scott, la proposta socràtica per tal d'unificar el diàleg seria la qüestió sobre la naturalesa de l'*areté* mentre que la de Menó és la qüestió sobre el com de la seva adquisició: Plató ofereix «a dramatised conflict of interests» (214). Tota la segona part (86d-100b) tracta la qüestió inicial de Menó modificada, però se'ns adverteix que, si bé Menó *guanya* aquesta batalla, el conflicte no està pas per això resolt. Scott emfasitza que el conflicte s'ha de prendre *very seriously* i avança com a font de la unitat del diàleg l'afirmació que Plató gestiona un *compromís* (215) entre els personatges. La idea d'una mediació platònica entre Sòcrates i Menó al *Menó* és, si ho pensem bé, una noció semblant a una mediació shakespeariana entre Shylock i Antonio al *Mercader de Venècia*, per tal de posar un exemple del que té sempre únicament un tractament clarament dramàtic: per una part és obvi que l'autor *media o remena*, en tots els conflictes que una obra *presenta*; per altra part, l'autor mai no és un personatge o mai no ho és fàcilment d'una manera clara si no ho estableix mitjançant una interpretació. Segons Scott, el conflicte que Plató gestiona al *Menó* ho és entre dues *metodologies*. Pensem que aquesta *projecció* és una font de problemes. La continuïtat del diàleg l'explicita l'intent de Scott

des de dos *relats* de la interpretació: l'un és el caràcter de Menó i les seves variacions al llarg del diàleg, i l'altre el que anomena «Socrates on trial». En efecte, Scott *imagina* com a fons del seu comentari un judici *filosòfic* fet per Plató al Sòcrates *històric*. Com que en aquest judici el jove tessali té una funció difícil de captar (d'una banda el planteja i el sosté i de l'altra se'n diu que «no s'adona de la seva vertadera significació»), nosaltres ara dubtem amb quin ordre exposar la interpretació que se'n ofereix de la unitat del diàleg. Finalment, hem optat per tractar primer *la densitat* del personatge Menó en la interpretació de Scott amb la finalitat d'esbrinar com li advé aquest caràcter de *semi-portaveu* d'una postura filosòfica que corregeix una altra postura filosòfica.

Menó és, doncs, en la interpretació de Scott, un personatge finalment *reformat* i un testimoni de càrrec deficient en un judici filosòfic. Ja a la introducció se'n presenta com una de les claus del diàleg el ser també «an exercise in moral education» (5). Scott *diferencia* les mancances del caràcter de Menó que s'observen sobretot a la primera part del diàleg (cap. 5, 60-65) dels resultats de la tasca educativa de Sòcrates, que ha aconseguit una reforma del personatge (cap. 16, 209-213). L'actuació de Menó es caracteritza per la mandra intel·lectual, que fa que el que ell diu derivi sempre del que ja s'ha dit. Li agrada allò exòtic (81), teatral, com mostra el seu gust per la definició de color o la seva curiositat sobre el relat de la reminiscència. La manera de conduir el diàleg revela el seu caràcter coercitiu de naturalesa tirànica i la manca de qualsevol esforç: la seva reacció en la comparació de Sòcrates i la tremolosa i l'amenaça a Sòcrates són els punts culminants d'aquesta *duresa* del personatge. Scott pensa que el diàleg *produeix* un canvi en Menó i l'atribueix al mateix sentit de la forma dialògica platònica «intimately connected to the educational content of the work» (215). Hi ha un intent socràtic de reformar el caràcter intel·lectual de Menó com un eix del tot del diàleg (99). El que anomena Scott «diàlegs dins del diàleg» (el diàleg sobre la definició (74b4-75a8), tot l'episodi de l'esclau i la conversa amb Anitos), foren *instruments* d'aquest propòsit. Menó s'ha tornat, finalment, més *suau i cooperatiu* (209, 215), a diferència d'Anitos. Scott estableix un contrast entre la receptivitat final de Menó i la *dura* posició d'Anitos. Menó ha canviat la seva actitud per la recerca i pot adquirir la necessària «mildness» per endinsar-se més endavant en la dialèctica i la reminiscència. Des de l'inici del comentari, Scott ha indicat que «*the mildness has a moral as well as a methodological dimension*» (37). Scott interpreta el final del diàleg (100b7-c2) com que Menó *pot fer* d'intermediari entre Sòcrates i Anitos (216-217). Amb la qual cosa es rescataria l'eficàcia del socratisme en la ciutat, en deturar el que causaria la mort de Sòcrates.

En la recensió de Roslyn Weiss al llibre de Scott (*Bryn Mawr Classical Review*, 2006.12.30), se li feia notar que si Menó és més suau en la segona part del diàleg és, per dir-ho breument, perquè s'ha sortit amb la seva: «the change in Meno is not a matter of his having made moral progress but a matter of Socrates' willingness to “capitulate” to him (συγχωρήσομαι σοι- 86d8)». Menó és sempre el mateix, ara i abans, vol escoltar els altres sobre el que a ell li plau i tractar el que retingui fàcilment com a materials pel seu domini del dir, això és, els molts discursos que pugui fer moltes vegades davant de molts

(80b). S'ha observat poc, pensem, el fet que Menó, que se sorprèn a l'inici del diàleg pel fet que Sòcrates ignori què és l'*areté* havent escoltat Gòrgias (71c), faci al final l'elogi de Gòrgias perquè no promet l'ensenyament de l'*areté* sinó que es limita a fer els altres «hàbils al parlar» (95c). L'horitzó retòric està tant en la interpretació de Scott, com en la de Weiss, poc considerat. Weiss indica, però, *en front de* Scott, que l'esforç de cortesia, suavitat i col·legialitat en la recerca està sempre sostingut gairebé unilateralment per Sòcrates.

Com dèiem, Scott imagina com a *segon fons* del seu comentari un judici filosòfic fet per Plató al Sòcrates històric. Aquest judici sobre el Sòcrates històric comporta quatre moments, «four passages in which Plato puts Socrates on philosophical trial» (27): sobre la definició (27-30), sobre l'aporia (la imatge de la tremolosa, 71-74), sobre la paradoxa (87-91), sobre el mètode per la hipòtesi (140-142). Cada un d'ells té en el tractament de Scott el mateix model en tres fases: el Sòcrates del diàleg pren una posició que podem adscriure al Sòcrates històric. Aquesta posició es sotmet a un «*serious philosophical challenge in the dialogue*» (28). El desafiament està sostingut per Menó, però no és gens clar que Menó s'adoni de la seva verdadera significació.

Malgrat l'advertiment de Ch. Kahn sobre l'anacronisme que es comet (1996, 171), l'horitzó d'un problema a l'entorn de l'exigència prèvia de definicions segueix dominant excessivament els estudis platònics d'orientació analítica. Scott parla, des d'aquesta passió, gairebé malaltissa, que tenen els analítics per l'idiolecte, de «*the unitarian assumption*», el que vol dir l'afirmació que hi ha una propietat unitària de totes les coses o realitats anomenades per un mateix terme. El que sí que és molt clar és que a Wittgenstein això no li agrada: Scott parla d'un *general attack on the unitarian assumption* (25) referint-se a un passatge de *Philosophical Investigations* §66. Scott estableix amb facilitat basant-se en *Laques*, *Eutifró* i el primer llibre dels *Polítics* d'Aristòtil (13, 1260a20-24) que el Sòcrates històric sosté la «*unitarian assumption*». Afirmar en nota que *Pol*, I, 13 deriva «directly at the historical figure» i no únicament del *Menó*. Són dos els passatges que Scott presenta com desafiament a la posició socràtica: «*em sembla que ho entenc però no capto com voldria la pregunta*» 72d2-3; «*em sembla, Sòcrates que aquest ja no és un cas com els altres*» 73a4-5. Això força Sòcrates a abandonar el recurs a l'analogia i a seguir amb un argument completament diferent (29). Menó sosté, doncs, un repte de posició a posició i no s'adona de la seva verdadera significació. El constructe «scottià» d'un judici filosòfic a Sòcrates per la seva pròpia naturalesa no és gens fàcil de seguir. La figura d'un objector que no s'adona del que fa a causa de la seva *obtuseness* (30) necessita constantment l'auxili del comentarista per tal de perfilar una alternativa com alternativa *explícita*. La qüestió és, però, si el sistema d'un Gòrgias inspirador, d'un Aristòtil testimoni, d'un Menó ponent obtús i d'un Plató mà oculta, com sigui que l'hàgim de recompondre, presenta al lector del *Menó* una alternativa específica pel llenguatge moral sobre l'*areté* al que és, cas que ho sigui, «*principi possibilitador del diàleg*», o «*unitarian assumption*» com una posició metodològica socràtica específica d'una filosofia en front d'altres de *possibles*. Raphael Woolf, en la recensió del llibre de Scott (*Notre Dame Philosophical Reviews*, 2006.12.30), no ho creu pas: «Meno expresses hesitancy about endorsing its

application to virtue. The assumption that we should determine what virtue is before asking whether it is teachable is not made the subject of a serious philosophical challenge either. Rightly or wrongly, Meno just wants to get on with investigating how virtue is acquired.»

Goldschmidt (1947) observava que la reacció de Menó a l'*aporia* és més intensa que en d'altres diàlegs i que amenaçava de caure en el que al *Fedó* se'n diu 'misologia' (89d). El que vol fer Scott es comptar aquest episodi com un segon moment del judici «metodològic» de Sòcrates per Plató. ¿Quin mètode decau i quin mètode es postula en la reacció del tessali que es compara a ell mateix a algú paralitzat «d'ànima i boca» (80b1) i amenaça Sòcrates que no viatgi perquè seria acusat de bruixot (80b5-6)? Scott identifica la posició del Sòcrates històric com la confiança que «the elenchus is beneficial and incites the interlocutor to further inquiry» (72-73). El repte a aquesta posició l'estableix Scott mitjançant un subtil contrast entre el que fa Sòcrates i el que *indica* Plató al lector, la qual cosa seria una lleugera sospita que l'«elenchus» té «negative effects» (74). El fet que Menó es prengui la refutació de les seves respostes com un atac personal és un fet dramàtic, això és, una acció que revela que alguna cosa no va prou bé a l'ànima de Menó (Klein) o també un missatge al lector d'un procés platònic a Sòcrates al que s'acusaria d'insuficiència metòdica en filosofia (Scott).

El que s'anomena «la paradoxa de Menó» és la resposta que aquest dona a una exhortació de Sòcrates a la recerca conjunta sobre què és l'*areté*. El sentit més clar de la reacció de Sòcrates, com el mateix Scott reconeixia en un article de l'any 1991, és que és senzillament un símptoma de la mandra de Menó. En el seu llibre de 1995 pensa que hi ha un problema epistemològic «commensurable» amb la reminiscència i que és «a problem of discovery» distint del que planteja la recerca. Weiss (2001, 60-61) argumenta que la dimensió distinta de la recerca en la paradoxa s'ha d'anomenar *coneixement*. Ara Scott afirma: «My strategy for dealing with these conflicting signals has been to read the passage on two levels» (88). Aquests dos nivells de lectura són: a) la font psicològica del problema que és la *unwillingness* de Menó a comprometre's en una recerca activa; b) la consideració que Menó ha topat amb un problema d'una real importància. La interpretació de Scott ve a dir-nos que el personatge Sòcrates, excusant-se en la mandra evident del personatge Menó, no s'adona del problema que hi ha en la molt elaborada paradoxa que el jove ha transcrit. Que el problema de la possibilitat del coneixement sigui un problema filosòfic real és indubtable. El que cal discutir, però, és si en el *Menó* Plató fa un procés al Sòcrates històric a causa que pensa que l'ha desatès teòricament, massa ocupat com estava en la construcció d'una filosofia *recercadora*.

El que es coneix per «mètode de la hipòtesi» és, en el tractament evolucionista del text platònic, una «important innovació» del *Menó*. La manera en què es introduïda ha preocupat els comentaristes del diàleg perquè la seva situació dramàtica li dona tot el caràcter del que els francesos anomenen un «pis aller», el que Scott anomena «a second best», transportant la metàfora del *Fedó* (99b). Pensem que potser s'ha abusat al transportar aquesta metàfora del *Fedó* a d'altres llocs del *corpus platonicum*. Al *Fedó* assistim clarament a una confessió del personatge Sòcrates que assenyala en un relat dues etapes diferents en la seva recerca, mentre que els comentaristes la fan servir per

trobar etapes en el desplegament de la filosofia platònica quan l'evidència sobre la que reposa el seu ús és de tota una altra naturalesa. En el primer cas, és un fet produït a l'interior del diàleg; en el segon, una hipòtesi de la interpretació.

Scott reflexiona sobre com s'introdueix la hipòtesi al *Menó* i es demana si l'única causa és la impaciència de Menó per «to follow the preferred method» (140). ¿Què prefereix Menó, el que prefereix és exactament un *mètode*? Sòcrates li ha demanat: «Com que *estem d'acord* que cal *cercar* el que un no sap (*homonoooumen hoti zêtêteon peri hou mê tis oiden*), ¿vols que ara *provem de cercar plegats* (*epicheirêsômen koinêi zêtein*) què és l'excel·lència?». La resposta de Menó ha estat: «Ja ho crec. Però més que això, Sòcrates, jo de bona gana (*an hêdista*) examinaria i escoltaria (*kai skepsaimên kai akousaimi*) de tu el que plantejava al principi, si cal abordar l'excel·lència com ensenyable, o si és un do natural, o si la podem adquirir els homes d'alguna manera» (86c5-6, trad. J. Olives a la FBM, modificada). La demanda de Sòcrates està formulada des del vocabulari de l'homologia i el de l'esforç; la resposta del tessali està moguda pel gust per escoltar una resposta de Sòcrates a la qüestió inicial que ara ha perdut la referència a la *mathesis* i a l'esforç. Es miri com es miri, aquesta resposta a la demanda socràtica indica al lector una caiguda de la tensió que l'*ergon* del diàleg (Gadamer) ha desplegat fins aquest moment. És veritat que la ben discutible decisió de Scott d'eliminar a la formulació inicial de la qüestió l'*askheton* (70a2) amb el mínim argument de la seva absència en un únic manuscrit de la tradició del text (16-18), el fa poc sensible a la repetida presència del vocabulari de l'esforç en la primera part del diàleg. La presència, però, del tema d'una *comunitat possible de recerca* demanaria, pensem, una major sensibilitat. Convertir la mandra de Menó en una opció metodològica no és pas una tasca fàcil. Cal acudir a la noció d'un *compromís* que se li presenta a Plató entre «two very powerful forces» (140): una força poderosa és l'opció de Menó que Scott ha convertit en la *qüestió* que té una urgent importància *pràctica*; l'altra força poderosa és «a certain methodological purism», «the purist route» (ibid). Plató hauria de portar Sòcrates a un judici filosòfic perquè *el purisme* de la recerca de la definició comporta el risc de postposar indefinidament les qüestions pràctiques en favor d'unes recerques més abstractes. Segons Scott, Plató construiria la secció 80d-86cd a dos nivells: en el primer, mitjançant l'anamnesi, Sòcrates «re-energise»(141) Menó; en la hipòtesi s'acomoda a la seva impaciència. El judici sobre Sòcrates és necessari perquè la posició socràtica mostra una urgència respecte la definició que cal desafiar. Segons Scott, l'art de Plató seria indicar-ho al lector mitjançant la figura d'un Menó «obtús» respecte a la definició, «ressentit» respecte a l'aporia, «obstructiu» en la paradoxa, «impacient» en la hipòtesi (142). L'interrogant que immediatament es presenta és: ¿com és que Plató ha triat un fiscal de tant mala qualitat?

L'analogia que Scott proposa per tal de fer-nos comprendre la naturalesa dels diàlegs platònics és un bon senyal d'un fenomen que afecta bona part dels estudis platònics: *l'escolarització progressiva* de l'horitzó interpretatiu. L'analogia fa així: Imaginem un estudiant que té un article recomanat pel seu professor. L'autor del «paper» és algú que el seu mestre admira molt. Quan examina la «fotocòpia» (29), l'estudiant descobreix que ha estat anotat per un

estudiant anterior i que les anotacions corresponen a qüestions centrals que fa que sigui impossible ignorar-les. La clau de l'analogia la dona Scott de la manera següent: nosaltres som els lectors, Sòcrates l'autor les posicions del qual cal aprendre, i Plató el mestre que ha anotat les posicions socràtiques amb comentaris de l'interlocutor de Sòcrates (30). Quan un repassa la significació en la vida grega de tots els personatges dels diàlegs platònics i la riquesa de tots els gèneres literaris que hi són al·ludits, no pot menys que sentir que alguna cosa més complexa s'està empetitint al nivell de les nostres rutines *universitàries* més trivials i simples.

Jordi Sales Coderch
Grup de Recerca EIDOS. Hermenèutica, Platonisme i Modernitat
Universitat de Barcelona